

ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΙ ΕΞ ΑΓΑΠΗΣ ΚΑΙ ΟΧΙ ΑΠΟ ΦΟΒΟ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

- Η πνευματοφόρος διδασκαλία του Αγίου Ιωάννου του Σιναΐτου περί της αποταγής του ματαίου βίου ως προϋπόθεση για την άνοδο στην «Κλίμακα των αρετών»
- Το βίωμα του Θεού μέσω της πίστewς, της ελπίδος και της αγάπης

Η οντολογική σχέση του χοϊκού και θνητού ανθρώπου με τον Θεό είναι ελεύθερη, προσωπική, αγαπητική και βιωματική. Ο πεπερασμένος άνθρωπος σε πολλές των περιπτώσεων προσεγγίζει την οντολογική σχέση του με τον Θεό, που είναι σχέση και πηγή αθανάτου ζωής για τον ίδιο, είτε με φόβο και συστολή έναντι ενός τιμωρού και εκδικητικού Θεού, επειδή φαντασιακά και ψυχολογικά προσλαμβάνει την «εικόνα του Θεού», άκρως στρεβλά, είτε μέσα από μία τυπολατρική, κανονιστική και νομικίστικη οπτική γωνία, όπως δυστυχώς έχει επικρατήσει εξ επιδράσεως της ρωμαιοκαθολικής θεολογικής σκέψεως και πρακτικής, ακόμη και στον ορθόδοξο κόσμο.

Τα ορθόδοξα θεολογικά κριτήρια όμως αυτής της μοναδικής και συγκλονιστικής οντολογικής σχέσεως του ανθρώπου με τον Θεό ως σχέσεως ακριβώς μεταξύ προσώπων εν αγάπη και εν απολύτω ελευθερία διατυπώνονται θεοπνεύστως από τον όσιο Ιωάννη τον Σιναΐτη, τον γνωστό ως Ιωάννη της Κλίμακος, στο πολύφημο και μνημειώδες έργο του, υπό τον τίτλο: «Κλίμαξ». Στην καρδιά της θεολογικής διδασκαλίας του Οσίου Ιωάννου της Κλίμακος κυρίαρχη θέση κατέχει η σχέση του ανθρώπου με τον Θεό, η οποία δεν εστιάζεται σε καταναγκασμούς, φόβους, ιδιοτέλειες και τυπολατρικές κανονιστικές προσεγγίσεις, οι οποίες καθιστούν την σχέση αυτή του ανθρώπου με τον Θεό όχι σωτηρολογική αλλά συμφεροντολογική, επίπλαστη και ανούσια.

Ο Όσιος Ιωάννης ο Σιναΐτης θέτει ως πρώτη προϋπόθεση της κοινωνίας του ανθρώπου με τον δημιουργό Θεό, την αποταγή του ματαίου βίου ως έκφραση της ελευθέρας, εκούσιας και αβιάστου επιλογής του φθαρτού και θνητού ανθρώπου να βιώσει το σωτήριο θέλημα του Θεού. Γράφει δε χαρακτηριστικά: «ας τρέξουμε πρόθυμα συναισθανόμενοι ότι μας εκάλεσε ο Θεός και Βασιλεύς, μήπως και τα χρόνια της ζωής μας είναι ολίγα, οπότε θα ευρεθούμε χωρίς καρπούς την ημέρα του θανάτου μας και θα πεθάνουμε από την πείνα. Ας ευαρεστήσουμε τον Κύριο, όπως οι στρατιώτες τον Βασιλέα. Οποσδήποτε μετά την επιστράτευση, μας ζητείται η ακριβής εκπλήρωση των υποχρεώσεών μας».

Ο Όσιος Ιωάννης της Κλίμακος διακρίνει και αξιολογεί τα κριτήρια βάσει των οποίων οι άνθρωποι απαρνούνται τον μάταιο βίο και βιώνουν το θέλημα του Θεού, επισημαίνοντας χαρακτηριστικά: «αυτός που απαρνήθηκε τον κόσμο από τον φόβο (της κολάσεως) είναι όμοιος με το θυμίαμα που ενώ καίεται, στις αρχές αναδίδει ευωδία, στο τέλος όμως καπνίζει. Εκείνος που τον απαρνήθηκε με την ελπίδα μελλοντικού μισθού, καταντά μια μυλόπετρα, που γυρίζει συνεχώς στο ίδιο μέρος. Όποιος όμως ανεχώρησε από τον κόσμο για την αγάπη του Θεού, ευθύς εξ αρχής έχει μέσα του φλόγα, η οποία αν τυχόν πέσει σε ξύλα ή σε δάσος, αυξάνει υπερβολικά και συνεχώς επεκτείνεται προς τα εμπρός».

Πρώτο και έσχατο κριτήριο λοιπόν της σχέσεως μας με τον φιλόανθρωπο, μακρόθυμο και φιλεύσπλαχνο Θεό δεν μπορεί να είναι ούτε ο φόβος ούτε το

λογιζόμενο κατά τα ανθρώπινα μέτρα συμφέρον μας, αλλά η άνευ προϋποθέσεων αγάπη προς Αυτόν που είναι ζωή, αθάνατη ζωή, και σωτηρία για εμάς. Ο Όσιος πατήρ γράφει εν προκειμένω: «ας αγαπήσουμε τον Κύριο, όπως αγαπούμε και σεβόμαστε τους φίλους μας. Είδα πολλές φορές ανθρώπους που ελύπησαν τον Θεό και δεν ανησύχησαν καθόλου γι' αυτό. Όταν όμως συνέβη να πικράνουν αγαπητά τους πρόσωπα, έστω και σε κάτι μικρό, έκαναν το παν, εχρησιμοποίησαν κάθε τέχνασμα, εσκέφθηκαν κάθε τρόπο, υπεβλήθησαν σε κάθε θλίψη, ομολόγησαν το σφάλμα τους, και παρακάλεσαν είτε αυτοπροσώπως είτε με φίλους είτε με δώρα, προκειμένου να αποκαταστήσουν την πρώτη αγάπη τους».

Ανάλογα με την οντολογική σχέση που έχουν οι άνθρωποι με τον «όλον αγάπη» Θεό διακρίνονται από τον Όσιο Πατέρα στους φίλους του Θεού, στους αχρείους δούλους του, στους ξένους και εχθρούς του, και στους αντιπάλους του Θεού. Σύμφωνα λοιπόν με την διδασκαλία του Ιωάννου του Σιναΐτου και πάλι το κριτήριο για την παραπάνω κατηγοριοποίηση των ανθρώπων είναι η προς τον Θεό απόλυτη, θυσιαστική και ανυπόκριτη αγάπη τους, η οποία εκδηλώνεται με την εκ μέρους τους τήρηση του Παναγίου και σωτηριώδους θελήματός του.

Άξιοι ιδιαιτέρας μνείας είναι οι ορισμοί που δίδει ο Όσιος Πατέρας για τις έννοιες: Χριστιανός, Θεοφιλής και δούλος του Θεού, μέσα από τους οποίους καταδεικνύεται ότι η προς τον Θεό αληθής αγάπη ταυτίζεται οντολογικά με την τήρηση του Παναγίου θελήματός του από τους ανθρώπους. Ορίζει λοιπόν ότι ο «Χριστιανός είναι η απομίμησης του Χριστού, όσο είναι δυνατόν στον άνθρωπο, και στα λόγια και στα έργα και στη σκέψη. Πιστεύει δε ορθά και αλάνθαστα στην Αγία Τριάδα». Ο δε Θεοφιλής άνθρωπος «είναι εκείνος που απολαμβάνει όλα τα φυσικά και αναμάρτητα δώρα του Θεού, συγχρόνως όμως δεν αμελεί, όσο μπορεί, να επιτελεί το αγαθό». Συνακόλουθα ορίζει ως φίλους και γνησίους δούλους του Θεού «εκείνους που εξετέλεσαν και εκτελούν το πανάγιο θέλημά του ακούραστα και χωρίς καμία παράλειψη».

Η καλή και αγαθή χρήση του αυτεξουσίου από τον άνθρωπο, η οποία δεν στηρίζεται σε μια ψυχρή νοησιарχία ανούσιων νομικών ή κανονιστικών σχημάτων και ιδιοτελών κοσμικών προσεγγίσεων, αλλά στον θείο φωτισμό που γεννά η πίστη, η ελπίδα και η αγάπη στον Θεό, δύναται να αναβιβάσει τον πεπτωκότα άνθρωπο στην «θεία έλλαμψη» εν κοινωνία με τον Θεό. Η ενάρετη Τριάδα των θεοειδών αρετών, της αγάπης, της ελπίδος και της πίστεως συγκροτεί σύνολη της αγιοπνευματική εμπειρία και ζωή της Εκκλησίας και των ανθρώπων, ενώ αποτελεί και τον οντολογικό ομφάλιο λώρο μεταξύ του κτιστού ανθρώπου με τον άκτιστο Θεό. Αυτά υπογραμμίζει ο Όσιος Ιωάννης της Κλίμακος γράφοντας χαρακτηριστικά: «...πίστις, ελπίς, αγάπη· μείζων δε πάντων η αγάπη (Α' Κορ. ιγ', 13)... Εγώ όμως την μία την βλέπω σαν ακτίνα, την άλλη σαν φως και την τρίτη σαν ηλιακό δίσκο, και όλες μαζί σαν ένα φωτεινό απαύγασμα και μία και την αυτή λαμπρότητα. Η μία, η πίστις, δύναται να επιτελέσει τα πάντα. Η άλλη, η ελπίς, περικυκλώνει με το έλεος του Θεού και δεν καταισχύνει τον ελπίζοντα. Και η τρίτη, η αγάπη, δεν πέφτει ποτέ από το ύψος της ούτε σταματά από το τρέξιμό της ούτε επιτρέπει σ' αυτόν που επλήγωσε με τα βέλη της, να ηρεμήσει από την "μακαρίαν μανίαν" που του επροξένησε».

Ο υψιπέτης θεολόγος Ιωάννης ο Ευαγγελιστής, δίδει τον ένα και μοναδικό ορισμό περί Θεού, ότι «ο Θεός αγάπη εστί» (Α' Ιωάν. δ', 16), συνδέοντας οντολογικά τον άκτιστο Τριαδικό Θεό με την αγάπη και τούτο διότι όπως αναφέρει ο Όσιος Ιωάννης της Κλίμακος «η αγάπη, ως προς την ποιότητά της είναι ομοίωσις με τον Θεό, όσο βέβαια είναι δυνατόν στους ανθρώπους. Ως προς την ενέργειά της, μέθη της ψυχής.

Ως προς δε τις ιδιότητές της, πηγή πίστεως, άβυσσος μακροθυμίας, θάλασσα ταπεινώσεως».

Είναι όντως συγκλονιστικό το γεγονός ότι στον ορισμό περί Θεού ως πρώτηστη ιδιότητα αυτού ορίζεται η αγάπη, η οποία είναι το «θεοειδές μέσο» δια του οποίου μπορεί ο κτιστός άνθρωπος να βιώσει την προσωπική και μυστική εμπειρία της κοινωνίας του με τον άκτιστο Θεό σε μια σχέση ζωής και ελευθερίας που νεκρώνει το «ίδιον εωσφορικό θέλημα» και μεταμορφώνει ανακαινιστικά τον χοϊκό, φθαρτό και πεπερασμένο άνθρωπο που ζει και βιώνει τον Θεό στην σύνολη ύπαρξή του. Και σύμφωνα με τον Ιωάννη της Κλίμακος «εάν το πρόσωπο που αγαπούμε γνήσια, μας μεταβάλλει εξ ολοκλήρου με την παρουσία του και μας κάνει φαιδρούς και χαρπούς και χωρίς λύπη, τι δεν θα προξενεί άραγε το πρόσωπο του Δεσπότη, όταν επισκέπτεται μυστικά την καθαρή ψυχή;».

Ο κτιστός άνθρωπος βιώνει τον Θεό πρωτίστως ως αγάπη επειδή κατά τον Όσιο Πατέρα «Αγάπη είναι ο Θεός, και όποιος προσπαθεί να δώσει ορισμό του Θεού ομοιάζει με τυφλό που μετρά στην άβυσσο τους κόκκους της άμμου». Και σε άλλο σημείο συμπληρώνει: «αυτός που θέλει να ομιλεί για την αγάπη είναι σαν να επιχειρεί να ομιλεί για τον ίδιο τον Θεό».

Αυτός που αληθώς αγαπά τον Θεό, φλέγεται από τον πνευματικό έρωτα, ο οποίος τον ωθεί αδιαλείπτως σε ένωση και κοινωνία με τον Θεό. Είναι δε αξιοθαύμαστο το γεγονός ότι ο Όσιος Ιωάννης ο Σιναΐτης, αυτός ο αυστηρός ασκητής και εγκρατευτής, δεν δειλιάζει αλλά τολμά να ομιλήσει για τον πνευματικό έρωτα που γεννά η απόλυτη αγάπη του ανθρώπου προς τον Θεό προβαίνοντας με πολύ προσεκτικό και συνάμα εύστοχο τρόπο σε μία αναγωγή προς τον ανθρώπινο έρωτα. Ο Όσιος Πατέρας γράφει χαρακτηριστικά: «Ο πραγματικός εραστής φέρνει πάντοτε στο νου του το πρόσωπο του αγαπημένου του και το εναγκαλίζεται μυστικά με ηδονή. Αυτός ποτέ, ούτε και στον ύπνο του δεν μπορεί να ησυχάσει, αλλά και εκεί βλέπει το ποθητό πρόσωπο και συνομιλεί μαζί του. Έτσι συμβαίνει στον σωματικό έρωτα. Έτσι συμβαίνει και σ' αυτούς που αν και έχουν σώμα, είναι ασώματοι (και ασκούν τον πνευματικό έρωτα).

Η προσέγγιση του Θεού λόγω του ψυχολογικού φόβου που αισθάνεται ο άνθρωπος ως αποτέλεσμα της ελέγχουσας συνειδήσεώς του, καθώς αναλογίζεται τις αμαρτίες του και τον κλήρο της πνευματικής κολάσεώς του, δηλαδή της τραγικής οντολογικής ανυπαρξίας του έξω από την Βασιλεία του Θεού, καταδεικνύει την πνευματική ανωριμότητά του και την στρεβλή περί Θεού αντίληψή του. Ο άνθρωπος που αληθώς πιστεύει ότι ο Θεός είναι αγάπη, δεν φοβάται ποτέ τον δημιουργό και σωτήρα του, τον οποίο βιώνει οντολογικά ως πατέρα και αδελφό, συνέκδημο και συνοδοιπόρο, αλλά ποτέ ως έναν τιμωρό και εκδικητή Θεό.

Ο Θεός είναι αγάπη, πέλαιος και ωκεανός αγάπης, και ποτέ φόβος, διότι η «αγάπη έξω βάλλει τον φόβον». Όσο λοιπόν περισσότερο ο άνθρωπος αγαπά τον Θεό «εξ όλη ψυχής, καρδίας και διανοίας» και βιώνει τον Θεό ως αγάπη, τόσο αποβάλλει τον φόβο. Ενώ αντιθέτως, όπως γράφει ο Όσιος Ιωάννης «όσο ποσόν αγάπης λείπει, τόσο ποσόν φόβου υπάρχει». Γι' αυτό ο άνθρωπος οφείλει να είναι «υιός αγάπης» και όταν όλη η ψυχοσωματική του ύπαρξη είναι αγάπη που ενώνεται με την αγάπη του Θεού, τότε γεννάται η υιοθεσία του Θεού Πατρός προς τον άνθρωπο και του ανθρώπου προς τον Θεό πατέρα. Τότε, τέτοια είναι η οντολογική ενότητα του ανθρώπου με τον Θεό, ώστε σύμφωνα με τον Όσιο Πατέρα «Δεν προσκολλάται τόσο πολύ η μητέρα στο βρέφος που θηλάζει, όσο ο υιός της αγάπης προς τον Κύριο».

Η αγάπη του Θεού που ενοικεί μέσα στην ψυχοσωματική οντότητα του ανθρώπου, μεταμορφώνει τον χοϊκό και φθαρτό άνθρωπο σε «ιερό σκεύος θεϊκής αγάπης» και

τούτο διδάσκει ο της Κλίμακος Ιωάννης γράφοντας με έμφαση: «όταν λοιπόν ολόκληρος ο άνθρωπος συγχωνευθεί κάπως με την αγάπη του Θεού, τότε και εξωτερικά στο σώμα του σαν σε καθρέφτη δείχνει την εσωτερική λαμπρότητα της ψυχής. Κατ' αυτόν τον τρόπο εδοξάσθη και εκείνος ο Θεόπτης, ο Μωυσής. Όσοι κατέκτησαν την ισάγγελη αυτή βαθμίδα, ξεχνούν πολλές φορές την σωματική τροφή. Και νομίζω ότι δεν την επιθυμούν και τόσο συχνά, πράγμα όχι απίστευτο...». Η αγάπη και η ελπίδα είναι αδελφές και οντολογικές προϋποθέσεις για να βιώσει ο άνθρωπος τον Θεό. Συνυπάρχουν αχωρίστως και αμεταθέτως καθώς η μία προϋποθέτει την άλλη στην ανάβαση της πνευματικής κλίμακος από τον άνθρωπο μέχρις ότου βιώσει την «κατά χάριν θέωση». Ο Όσιος Ιωάννης της Κλίμακος με θεόπνευστη έλλαμψη γράφει σχετικά: «η δύναμις της αγάπης είναι η ελπίς, διότι με αυτήν περιμένουμε τον μισθό της αγάπης. Η ελπίς είναι “αδήλου πλούτου πλούτος”, (δηλαδή πλούτος ενός πλούτου που δεν φαίνεται). Η ελπίς είναι ασφαλής απόκτησις θησαυρού πριν από την απόκτησή του. Αυτή είναι ανάπαυσις και ανακούφισις από τους κόπους. Αυτή είναι η θύρα της αγάπης. Αυτή φονεύει την απόγνωσις. Αυτή εικονίζει εμπρός μας τα πράγματα που ευρίσκονται μακριά. Έλλειψις της ελπίδος σημαίνει αφανισμός της αγάπης. Σ' αυτήν είναι δεμένοι οι πόνοι, σ' αυτήν είναι κρεμασμένοι οι κόποι, αυτήν περικυκλώνει το έλεος του Θεού».

Η προς Θεόν ανάβασις είναι πορεία προ την όντως «αυτοαγάπη», εν αγάπη, από τον αγαπώντα αληθώς άνθρωπο. Έτσι η αγάπη καθίσταται «η πρόοδος εις τους αιώνας όλων των εκλεκτών του Θεού». Αυτή την κραταιά και ακατάβλητη δύναμη της αγάπης ανυμνεί ο της Κλίμακος Ιωάννης γράφοντας: «Επιθυμούμε πια να ανεβούμε κοντά σου. Διότι εσύ κυριαρχείς σε όλα. Τώρα που επλήγωσες την καρδιά και δεν μπορώ να ανθέξω στην φλόγα σου. Γι' αυτό θα σε υμνήσω και θα προχωρήσω. Εσύ κυριαρχείς επάνω στην δύναμη της θαλάσσης, εσύ καταπραΰνεις και νεκρώνεις την ταραχή των κυμάτων της. Εσύ ταπεινώνεις και καταρρίπτεις ως τραυματία τον υπερήφανο λογισμό. Με τον ισχυρό σου βραχίονα διασκορπίζεις τους εχθρούς σου και αναδεικνύεις ανικήτους τους δικούς σου εραστές».

Η αναζήτηση λοιπόν της αγάπης συντελείται μόνο με αγάπη προκειμένου ο άνθρωπος να μεταμορφωθεί όλος σε αγάπη και να αναδειχθεί ελπιδοφόρος των μελλόντων αγαθών που η αγάπη του «όλου αγάπη» Θεού «ητοίμασε τοις αγαπώσι αυτόν». Με ένθεα σκιρτήματα και ιερό ενθουσιασμό μας καλεί ο Όσιος Ιωάννης της Κλίμακος να αναζητήσουμε την αγάπη: **«Αγάπη, ελλάμψεως άβυσσος / αγάπη, πηγή πυρός... / αγάπη, αγγέλων στάσις / Απάγγελιον ημίν, ως καλή εν αρεταίς / πού ποιμαίνεις τα πρόβατά σου; / πού κατοικείς εν μεσημβρία; / φώτισον ημάς, πότισον ημάς, / οδήγησον ημάς, χειραγωγήσον ημάς /».**